

Valeriu D. Călărășanu

13 veacuri de la respingerea celui de-al doilea asediu al Constantinopolului

13 centuries from the raising of the second siege of Constantinople

Cu 1300 de ani în urmă, mai exact la 15 august 718, istoria Europei consemna deznodământul unei confruntări militare care, prin anvergura și natura forțelor implicate, dar mai ales prin consecințele pe termen lung, se înscrie în categoria conflictelor civilizaționale: ridicarea celui de-al doilea asediu al Constantinopolului, eveniment care poate fi comparat, în termeni structural-fenomenologici, cu asediul Vienei (al doilea și el) din anul 1683. Declanșat în vara anului precedent, acest asediu este ”al doilea” doar din perspectiva faptului că se înscrie în suita evenimentială a unui război dintre Imperiul de Constantinopol și Califatul Umayyad, război ale cărui începuturi pot fi plasate în anii 634-638, ai campaniei arabe de cucerire a Siriei romane.

Acesta era însă doar un nou episod din conflictul civilizațional arabo-bizantin, declanșat o dată cu afirmarea în Orient, a unei noi puteri globale, suprastatul întemeiat de profetul Mohamed în anii 622-623 și care, la rândul său, pusese capăt unui al conflict civilizațional ce bulversase Orientul levantin în jumătatea de mileniu anterioară; cel dintre Roma și Parthia. Din această perspectivă, macrocronică, ”primul” și ”al doilea” asediu ale capitalei Romaniei bizantine fuseseră precedate, în anul 626, de un asediu-pilot, instrumentat de o largă coaliție persano-arabo-avaro-slavă, care avea să marcheze ieșirea din conflictul civilizațional a taberei parto-persane și intrarea în scenă, ca putere supraregională, a arabilor. Precedat de înfrângerea categorică a elementului latinofon din Imperiul de Răsărit (al cărui ultim reprezentant pe tronul imperial fusese Focas, deloc întâmplător liderul unei insurecții militare inițiate în regiunea Dunării de Jos), acel asediu-pilot a avut ca și principală consecință geo-politică, deloc surprinzător, abandonarea de către elitele constantinopolitane a regiunilor negrecofone ale Imperiului și transformarea acestui suprastat într-un ”Imperiu Roman fără romani”.

Cu acest imperiu de-romanizat avea să se confrunte, în epoca Umayyadă (661-750), lumea arabă, promotoarea unei viziuni de organizare globală a societății radical diferită față de ceea ce cunoscuse Orientul, din vremea lui Darius I, de-a lungul îndelungatului ev elenistico-roman. Războiul dintre cele două forțe atinsese deja un prim apogeu în anii

674-678, manifestat tot prin asediarea de către arabii califului Muwaviyah I a Orașului lui Constantin. Dintre consecințele directe ale acestui prim asediu umayyad merită să ne rețină atenția cele care vizează nemijlocit starea de fapt din spațiul carpato-balcanic, parțial dominat de nou-instituitul Hanat Avar (beneficiar secundar al confruntării din 626) și general bulversat de un proces care combina prăbușirea autorității imperiale romeice cu valul de restructurări de locuire pus, cu supraexagerare, exclusiv pe seama invaziilor slave. Pentru a face față provocării de la frontierele asiatice, elitele constantinopolitane – al căror exponent era atunci basileul Constantin al IV-lea Pogonatul – au optat, dintre puținele variante pe care le aveau la îndemână, să facă mari concesii actorilor care-i perturbau autoritatea în spațiul european. În această opțiune trebuie căutate cauzele, resursele și ferestrele de oportunitate care au favorizat transformarea agregatului de autoritate militară dominat de avari într-un protostat care avea să îngreuească evoluțiile către o restaurare a ordinii pierdute din Europa, în egală măsură și a consolidării sclavinii balcanice și,

în cele din urmă, întemeierea, ca element al unui *commonwealth* conflictual, a statului turanic la sud de Dunăre.

Asediul din anii 717-718, instrumentat de noul calif Umar al II-lea, nu a rămas, nici el, fără consecințe structurale în macroregiunea noastră. Astfel, el a favorizat încheierea primei alianțe cu Imperiul de

Constantinopol a unui stat care se născuse tocmai din contestarea acestuia, Țaratul de Pliska (așa-numitul "prim țarat bulgar"), gest care a dat acestei tinere formațiuni statale identitatea politică europeană (inclusiv în sensul riguros al solidarizării cu interesele comune cu cele ale regiunii în care ființa), pregătind terenul pentru creștinarea și deplina sa autohtonizare, dar și pentru asumarea unui rol civilizator. Se știe, armatele trimise de Țaratul de Pliska în sprijinul Constantinopolului asediat au fost suficiente pentru a provoca, printr-o singură intervenție, ridicarea unui asediu ce dura de 13 luni și îndepărtarea pericolului arab de la Porțile Pontului pentru aproape trei generații. La rândul său, Orașul lui Constantin avea să-și prezerve statutul de pol global de putere pentru încă cinci secole, când se va prăbuși nu sub asalturile "necredincioșilor", ci sub cele ale confrăților cruciați. Dar experiența asediului avea să pregătească terenul și pentru un alt conflict, formal spiritual, care va eroda din interior "Imperiul Roman de neam grecesc", compromițând definitiv – după cum se va demonstra în epoca Asăneștilor – resolidarizarea cu "Romaniile pierdute": așa-numitele războaie iconoclaste" din anii 726-843. Deloc în ultimul rând, acest conflict ideologic, generat, pe fondul său, de ambiția de a substitui dreptul publicului de a decide asupra sistemului de valori și simboluri cu dictatul axiologic, și-a avut partea sa de contribuția la menținerea în fărâmițare a elementului romanic din spațiul carpato-balcanic. Motiv suficient pentru a acorda evenimentelor de acum 13 veacuri o atenție mai mult decât formală.